

Vergaderjaar 1987-1988

20 378

Verlening van een machtiging als bedoeld in artikel 40 van de Comptabiliteitswet 1976 (Stb. 671) tot deelneming in de naamloze vennootschap N.V. Koninklijke Nederlandse Vliegtuigenfabriek Fokker

Nr. 6

EINDVERSLAG

Vastgesteld 26 april 1988

De vaste Commissie voor Economische Zaken¹ acht de plenaire behandeling van het bovengenoemde wetsvoorstel voldoende voorbereid, indien de regering tijdig zal hebben geantwoord op de vragen en opmerkingen die naar aanleiding van de memorie van antwoord bij haar zijn ingezonden.

De leden van de C.D.A.-fractie hadden met belangstelling kennis genomen van de reactie van de regering op het voorlopig verslag van de Kamer.

De aan het woord zijnde leden constateerden dat is geantwoord dat de liquiditeitspositie van de onderneming vanaf 1989 weer op niveau zal zijn. Deze leden informeerden of hieruit geconcludeerd kan worden dat geen verdere aanvullende steunaanvragen van Fokker meer zijn te verwachten.

Deze leden duiden vervolgens op de opmerking dat over de rangorde binnen de achtergestelde kredieten nog nadere afspraken gemaakt dienen te worden. Zij zouden het op prijs stellen te vernemen wat de inhoud van die afspraken volgens de minister zou moeten zijn. Aangenomen moet toch worden, zo volgden zij, dat het door het NIVR verstrekte ontwikkelingskrediet eerst dient te worden terugbetaald. Zij zeiden het op prijs te stellen als de regering een poging zou willen wagen een proeve van een afbetalingsschema op te stellen van het totaal ad f 1553,6 mln.

De leden van de C.D.A.-fractie wezen er daarna op dat de president-commissaris, de heer Langman, tijdens een aandeelhoudersvergadering de gewijzigde opzet van de Adviesraad naar voren heeft gebracht; zulks op basis van de afspraken tussen de Staat en Fokker. Indien de afspraken tussen de Staat en Fokker inderdaad de basis zijn geweest voor de opzet van de Adviesraad, zo stelden deze leden, zouden zij het op prijs stellen wanneer de regering nog eens uiteen zou zetten waarom zij dergelijke afspraken heeft gemaakt en wat nu precies de formele positie is van de Adviesraad, dit mede in het licht van het gegeven dat de Adviesraad ten opzichte of ten behoeve van de regering geen enkele rol vervult. Hoe kan die raad zichzelf op de hoogte stellen? Aan wie adviseert de raad en onder wiens verantwoordelijkheid?

Samenstelling:

Leden: Van Dis (SGP), Kombrink (PvdA), Van Amelsvoort (CDA), Braams (VVD), Spieker (PvdA), Lansink (CDA), Gerritse (CDA), Van Erp (VVD), Van Muiden (CDA), Zijlstra (PvdA), Van Iersel (CDA), ondervoorzitter, Rempt-Halmmans de Jongh (VVD), Groenman (D66), Pronk (PvdA), voorzitter, Schartman (CDA), Tommel (D66), Nijhuis (VVD), Vos (PvdA), Huys (PvdA), G. Terpstra (CDA), Van Gelder (PvdA), Boers-Wijnberg (CDA), Van Rijn-Vellekoop (CDA).
Plv. leden: Leerling (RPF), Rienks (PvdA), Vreugdenhil (CDA), Scherpenhuizen (VVD), Vermeend (PvdA), Van Vlijmen (CDA), Mateman (CDA), Bolkestein (VVD), Van Es (PSP), Lankhorst (PPR), Doelman-Pel (CDA), Van Rey (VVD), Wolffensperger (D66), Schaefer (PvdA), Moret-de Jong (CDA), Engwirda (D66), Schutte (GPV), Wöltgens (PvdA), Verspaget (PvdA), Oomen-Ruijten (CDA), Castricum (PvdA), Wolters (CDA), Feenstra (PvdA).

De regering laat zich met betrekking tot de situatie bij Fokker informeren door het NIVR en de NIB; de laatste doet dat op verzoek van de minister halfjaarlijks. Deze leden vroegen of daartoe met de NIB een overeenkomst is afgesloten en wanneer deze rapportage het laatst heeft plaatsgevonden, respectievelijk weer zal plaatsvinden.

In de overeenkomst met Fokker is ook opgenomen dat de onderneming zelf aan de minister zal rapporteren. De leden van de C.D.A.-fractie stelden ervan uit te gaan dat met «de onderneming» noch de Adviesraad noch de Raad van Commissarissen, maar de Raad van Bestuur is bedoeld. Gaarne zouden zij vernemen wat de inhoud van zo'n rapportage volgens de minister zou moeten zijn. In dit geval, zo vroegen deze leden, treedt de minister toch op als groot-aandeelhouder? Zij koppelden hieraan de vraag hoe de Kamer deze activiteiten van de minister in de toekomst kan volgen en controleren.

De leden van de C.D.A.-fractie constateerden vervolgens dat de minister tijdens overleg met de Kamer telkens heeft gezegd dat de overheid zich moet onthouden van directe inmenging in de bedrijfsvoering. Er zou meer aan de markt overgelaten moeten worden. Deze leden wezen op een interview met de heer Nederkorn (Telegraaf, 26 maart jl.), waarin deze stelt dat Fokker zelf geen zeggenschap meer heeft over de continuïteit van het bedrijf. Deze leden vroegen zich af of hier van verwarring sprake is en of de minister hier nader op zou willen ingaan.

De aan het woord zijnde leden vroegen of de parkeerpost in totaal f 222 mln. of f 212 mln. bedroeg.

De leden van de C.D.A.-fractie stelden vast dat de Staat niet beoogt een overwegende invloed op Fokker te verwerven. Desalniettemin krijgt de Staat 49% van de aandelen en 52% van de prioriteitsaandelen in bezit. Wat zou, zo vervolgden zij, volgens de minister wel een overwegende invloed zijn?

Deze leden informeerden vervolgens wanneer de regering de beoordeling zal afronden van de formule, die door de onderneming en de vakbeweging is overeengekomen.

Met waardering namen de leden van de C.D.A.-fractie er kennis van dat de minister nogmaals zijn toezegging voor wat betreft de periodieke rapportage aan de Kamer in herinnering heeft geroepen. Zij constateerden dat de minister hieraan invulling wil geven door middel van een regelmatig te houden vertrouwelijk overleg met de vaste Commissie voor Economische Zaken. Aangezien hierbij slechts sprake zal zijn van een informatie-uitwisseling vroegen deze leden zich af hoe daarnaast een openbare verantwoording zal geschieden. Zij zouden het tevens op prijs stellen wanneer de minister naar aanleiding van de situatie bij Fokker in meer algemene zin uiteen zou willen zetten op welke wijze de lessen die in het verleden zijn getrokken zullen worden omgezet in een meer structurele steunverleningsaanpak.

De leden van de C.D.A.-fractie informeerden tenslotte of hun interpretatie juist is dat de Staat met 26 prioriteitsaandelen voor de ontbinding van de vennootschap wel een voorstel kan doen aan de aandeelhoudersvergadering, maar dat de beslissing tot ontbinding alleen genomen kan worden op de algemene vergadering van aandeelhouders met een tweederde meerderheid.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. waren zeer verbaasd over de beantwoording van de door hen in het voorlopig verslag gestelde vragen. Deze leden herinnerden eraan, dat blijktens een brief van de Minister van Economische Zaken aan de Tweede Kamer van 26 oktober 1987, reeds bij het schrijven van die brief (20 200-XIII, nr. 19) overeenstemming was bereikt tussen Fokker, de banken en de overheid over een integraal pakket van maatregelen teneinde de solvabiliteit en de rentabiliteit van de onderneming voor de langere termijn te verbeteren, en de financie-

ringsproblemen op te lossen. De elementen waaruit het pakket zou gaan bestaan, staan in deze brief vermeld.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. leefden in de veronderstelling dat in het kwartaal dat is verstreken tussen het moment dat genoemde overeenstemming op hoofdpunten was bereikt en het moment waarop het voorlopig verslag werd vastgesteld, een en ander zou zijn uitgewerkt in een conceptovereenkomst die definitief zou worden na parlementaire goedkeuring van onderhavig wetsontwerp. Maar dat blijkt allerminst het geval te zijn. Zo is er, blijkens de memorie van antwoord, zo stelden de leden van de P.v.d.A.-fractie vast, nog steeds geen volledige overeenstemming tussen de partijen over de wijze waarop de financiële inbreng van de overheid en van de banken precies zal worden geregeld. Daarbij wezen deze leden erop, dat blijkens de memorie van antwoord over de rangorde van de achtergestelde, dan wel achter te stellen kredieten, waaronder begrepen die verstrekt door het NIVR en door de Staat, nog nadere afspraken dienen te worden gemaakt.

De kredietlijnen van de commerciële banken zijn verhoogd van f 400 mln. tot f 550 mln. waarbij met de banken is overeengekomen «dat dit niveau gehandhaafd zal worden voor zover zulks in redelijkheid en billijkheid van hen kan worden gevegd», aldus de memorie van antwoord. Wat wordt bedoeld met «..... in redelijkheid en billijkheid»? Een dergelijke formulering wijst er niet op, aldus de leden van de P.v.d.A.-fractie dat de banken zich hebben willen committeren tot een evenredige bijdrage aan de oplossing van de financiële problemen van Fokker. De mededeling dat de kredieten onder commerciële voorwaarden zijn verstrekt, en dat het extra krediet van f 89 mln. reeds eind 1989 geheel afgelost zal moeten zijn, maakt duidelijk dat de banken geen enkel risico wensen te lopen, sterker nog, bezig zijn de risico's geleidelijk aan op de overheid af te wentelen. Dat blijkt naar het oordeel van de aan het woord zijnde leden ook maar al te duidelijk uit de afspraak dat een eventuele financiële meevaller, namelijk de eventuele extra opbrengst van de claim-emissie, gebruikt zal worden voor aflossing van dat bankkrediet van f 89 mln. Naar hun mening dient een eventuele additionele opbrengst van de claim-emissie te worden gebruikt om staatsgegarandeerde leningen af te lossen. Zal overigens, zo vroegen deze leden verder, de claim-emissie worden opengesteld vóórdat het onderhavige wetsontwerp de Tweede Kamer is gepasseerd?

In dit verband wezen de aan het woord zijnde leden er nog op, dat het terugbetalingsschema van de door de overheid beschikbaar te stellen achtergestelde renteloze lening pas in 1991 zal worden vastgesteld. Dat de omvang van deze renteloze lening nu nog niet bekend kan zijn, hoeft helemaal niet te impliceren dat er nog geen aflossingsschema opgesteld kan worden: reeds nu zou immers vastgesteld kunnen worden welke bedragen er periodiek afbetaald zouden moeten worden, waarbij de looptijd van de lening dan expliciet wordt vastgesteld op het moment dat de omvang van de lening bekend wordt. Uit dit alles blijkt, aldus de leden van de fractie van de P.v.d.A., dat er anders dan de minister op 29 oktober 1987 de commissie voor Economische Zaken meedeelde, allerminst sprake is van een «evenredige verdeling van het risico» tussen de Staat en de commerciële banken (20 200-XIII, nr. 31, blz. 10).

De aan het woord zijnde leden gingen er voorshands vanuit, dat alle door hen genoemde losse einden uit de afspraken tussen de Staat, Fokker en de banken zullen worden gehaald, en dat de minister de Kamer in de nota naar aanleiding van het eindverslag zal meedelen hoe een en ander precies wordt geregeld. Deze leden waren van mening dat allereerst zulke nadere afspraken moeten worden gemaakt, dat daarna de deelnemingswet tot stand moet komen en dat pas daarna tenslotte de claim-emissie moet worden opengesteld. Waarom wordt de positie van de onderneming ten opzichte van afnemers, partners en toeleveranciers geschaad als het onderhavige wetsvoorstel niet wordt aanvaard? De

f 212 mln. ontwikkelingskredieten is immers niet afhankelijk gemaakt van de totstandkoming van deze wet?

Het moest de leden van de fractie van de P.v.d.A. van het hart dat het wrang was te moeten constateren dat de minister de verdeling van de risico's tussen de banken en de overheid evenwichtig noemt, waar er in feite sprake is van fors inleveren door de Staat, de aandeelhouders en de werknemers, en van nagenoeg niets door de commerciële banken. Wat is de reden dat de minister nog steeds zijn standpunt moet formuleren over de «bovenwettelijke aanvullingen», nu blijkt dat daarmee geen overheids-gelden zijn gemoeid?

De aan het woord zijnde leden hadden de indruk dat de huns inziens sterk onevenredige verdeling van de risico's tussen de banken en de Staat mede is veroorzaakt door de slechts ideologisch gemotiveerde doelstelling van de minister om niet meer dan 49% van de aandelen te verwerven. Hierdoor lijkt de minister zich van te voren al in een zeer zwakke onderhandelingspositie te hebben geplaatst. De aan het woord zijnde leden wezen in dit verband op de beperking van het conversierecht van de door het NIVR verstrekte ontwikkelingskredieten tot maximaal 10 miljoen aandelen van f 10 nominaal, om een al te grote verwatering van de aandelen bij fusie of samenwerking tegen te gaan. Verwatering van aandelen kan toch ook worden tegengegaan door afstempeling, zo vroegen deze leden.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vroegen voorts alsnog een toelichting te geven op de overeenstemming tussen de partijen dat de Staat maximaal 49% van de aandelen zal verwerven. De zinsnede «omdat de Staat niet beoogt een overwegende invloed op Fokker te verwerven» achtten deze leden een doodoener waar zijn geen genoeg mee konden nemen. Het is aan alle betrokkenen bekend, zo stelden zij, dat met de indiening van het onderhavige wetsontwerp niet primair wordt beoogd dat de Staat invloed verwerft op Fokker. Gezien de financiële positie van Fokker zijn de (nieuw uitgegeven) aandelen het enige wat Fokker nog kan bieden als compensatie voor de financiële overheidsbijdrage. Is de Staat niet de dief van de eigen portemonnaie wanneer de minister aan het bezit van de gewone aandelen Fokker een plafond van 49% stelt? Waarom, zo vroegen deze leden verder, wenst de Staat wel uitdrukkelijk de meerderheid van de prioriteits aandelen?

Wat is de aard van de rapportage die Fokker rechtstreeks aan de minister verstrekt?

Hoe groot moet de kans voor DAF-Special-Products worden ingeschat om in het Airbus-programma deel te nemen, nu Fokker (voorlopig?) niet participeert?

De leden van de fractie van D66 waren van mening dat het door de Minister van Economische Zaken gegeven antwoord over het functioneren en de uitbreiding van de leiding van Fokker geen aanleiding was, minder waarde te hechten aan een goede taakomschrijving van de Adviesraad. De uitbreiding van de leiding met twee leden is een goede stap vooruit. Dit neemt echter niet weg dat de leden van de fractie van D66 grote waarde hechtten aan een duidelijke taakomschrijving van de Adviesraad. Is de minister bereid dit alsnog te bewerkstelligen?

De minister merkt op dat Fokker technologisch hoogwaardige producten levert waar een aantrekkelijke markt voor is. De leden van de fractie van D66 waren van mening dat de koersontwikkeling van de dollar in belangrijke mate mede bepalend is voor de aantrekkelijkheid van Fokker-producten. Met welke waardeontwikkeling van de dollar, per jaar tot bij voorbeeld 1995, houdt de regering rekening?

De voorzitter van de commissie,
Pronk

De griffier van de commissie,
Koppen